

Financiële uitwerking

Financieringsbronnen Inzet van de middelen Doeluitkeringen

Dit hoofdstuk geeft een beknopt overzicht van de financiële middelen in het ruimtelijk fysieke domein. Er wordt achtereenvolgens ingegaan op de belangrijkste financieringsbronnen, de gereserveerde rijksmiddelen voor het bereiken van de beleidsdoelen en het uitvoeren van de maatregelen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een toelichting op de doeluitkeringen die door het rijk beschikbaar worden gesteld aan decentrale overheden.

Financieringsbronnen

Voor uitgaven in het ruimtelijk domein zijn diverse financieringsbronnen. Allereerst de reguliere begrotingsmiddelen, die gevoed worden door de belastingontvangsten. Daarnaast zijn er middelen beschikbaar uit het Fonds Economische Structuurversterking, de Europese Fondsen en bijdragen van derden. Ook kunnen maatregelen worden genomen waarbij (extra) middelen worden gegenereerd. De diverse middelen worden op basis van politieke keuzes verdeeld over de diverse begrotingen.

Fonds Economische Structuurversterking (FES)

Voor de financiering van ruimtelijke investeringen kan onder meer geput worden uit het FES. Dit is een fonds waarbij middelen naar begrotingen van de relevante departementen worden verdeeld. Decentrale overheden kunnen derhalve geen direct beroep doen op dit fonds. Het fonds vindt zijn basis in de vigerende Wet Fonds Economische Structuurversterking (FES-wet). Op dit moment ligt de herziening van de FES-wet voor in de Tweede Kamer (TK 31993, nr 3 en 4). In het wetsvoorstel is een nieuwe voedings- en

uitgavensystematiek geformuleerd met meer stabiliteit (vaste voeding). Tevens moderniseert het wetsvoorstel de omschrijving van de categorieën investeringsprojecten waaraan uit het fonds kan worden bijgedragen, de zogenoemde domeinen van het fonds. Nieuw zijn de domeinen waterbeheer en ruimtelijke investeringen. Voor de periode 2008-2014 is circa € 1 miljard voor de Nota Ruimte gereserveerd en voor de periode 2008-2020 circa € 6,5 miljard voor de Nota Mobiliteit. Hiernaast zijn in het FES diverse kleinere reserveringen gemaakt voor onder andere investeringen in het ruimtelijk domein. Zie voor meer informatie hierover de FES begroting.

Europese Fondsen

Op de begroting van de Europese Unie (EU) staat als uitgaven-categorie de post Structuurfondsen. Deze fondsen zijn bedoeld als aanvulling op het regionale beleid en dienen ter versterking van de sociaal-economische samenhang in de EU. Het gaat hierbij onder andere om: Europees Fonds Regionale Ontwikkeling (EFRO), Europees Sociaal Fonds (ESF), Cohesiefonds. Ten behoeve van investeringen in het ruimtelijke domein wordt een beroep gedaan op deze fondsen. Deze fondsen leveren een belangrijke bijdrage aan de EU 2020 Strategie die de EU sterker uit de crisis moet doen komen en drie prioriteiten centraal stelt: slimme groei, duurzame groei en inclusieve groei. Het beleid kent vanaf 2007 drie doelstellingen: (1) Convergentie: gericht op de minst welvarende landen en regio's, (2) Regionale concurrentiekracht en werkgelegenheid: gericht op alle overige regio's en (3) Europese territoriale samenwerking: gericht op alle regio's in de EU.

Nederland komt in aanmerking voor doelstellingen 2 en 3 en ontvangt hiervoor in de periode 2007-2013 in totaal € 1.907 miljoen uit het ESF en het EFRO. Daarvan is € 1.660 miljoen voor doelstelling 2 en € 247 miljoen voor doelstelling 3. In het Nationaal Strategisch Referentiekader (NSR) is vastgelegd waar Nederland dit geld aan besteedt.

Voor fysieke investeringen in het ruimtelijk domein is doelstelling 2 met de prioriteiten (1) innovatie, ondernemerschap en kennis-economie, (2) attractieve steden en (3) attractieve regio's, relevant. In de periode 2007-2013 is € 830 miljoen beschikbaar voor de vier landsdelen. Uitgangspunt is dat minimaal 45% wordt besteed aan de prioriteit innovatie, ondernemerschap en kennis-economie.

Nederland kan ook een beroep doen op middelen voor de realisatie van het Trans-Europees Transportnetwerk (TEN-T). Dit netwerk wordt van belang geacht voor de versterking van de Europese concurrentiekracht en dus voor het realiseren van de EU 2020 Strategie. De EU draagt in beperkte mate financieel bij. Voor het subsidieprogramma 2007-2013 is voor de EU als geheel circa € 8 miljard beschikbaar. De kosten voor de totstandkoming van de in 2004 gedefinieerde 30 Europese prioritaire projecten zijn echter al op € 415 miljard geraamd.

Vanwege het beperkte budget schenkt de Europese Commissie (EC) bij de verdeling met name aandacht aan kritische grensoverschrijdende trajecten en andere belangrijke bottlenecks op de prioritaire corridors. Tevens geeft de EC prioriteit aan de financiering van implementatie van het Europese treinbeveiligingssysteem (ERTMS/

ETCS) en aan projecten op het gebied van Air Traffic Management (ATM), River Information Services (RIS) en Intelligent Transport Systems (ITS) (wegvervoer). In november 2007 heeft de EC aan het project Vaarwegverbetering Maasroute € 81,78 miljoen toegekend. Ook heeft Nederland daarna subsidies gekregen voor diverse ERTMS-projecten, het verhogen van de spanning van een resterend onderdeel van de Betuweroute en voor EASY WAY (ITS Weg).

De Europese Commissie heeft eind 2008 aangekondigd met een economisch herstelplan te komen. Dit plan is bedoeld als stimulans voor projecten die zorgen voor betere verbindingen over weg, water, spoor en door de lucht in Europa. Met het herstelplan wil de Europese Commissie investeringen in de infrastructuur versnellen en hiermee een impuls geven aan de economie. In totaal heeft de Europese Commissie hiervoor € 500 miljoen beschikbaar gesteld. In het kader van het economisch herstelplan ontvangt Nederland voor de realisatie van de A2 Passage Maastricht een bijdrage van maximaal € 15 miljoen. De A2 Passage Maastricht is onderdeel van het TEN-T. Tevens is een bedrag van € 5,0 miljoen toegekend aan de aanleg van een goederenemplacement in het Amsterdamse havengebied, dat wordt verbonden met het gewone spoor buiten de haven.

Bijdragen van derden

De grootste bijdragen van derden betreffen de bijdragen van decentrale overheden aan ruimtelijke projecten. Op de projectbladen is bij de relevante projecten aangegeven wat de bijdrage van decentrale overheden (en/of bedrijven) is of wordt.

Maatregelen met budgettaire effecten

De overheid kan maatregelen nemen waarbij (extra) middelen worden gegenereerd, die eventueel voor uitgaven in het ruimtelijk fysieke domein kunnen worden ingezet. Deze maatregelen zijn veelal bedoeld om de financiering van infrastructuurprojecten sluitend te krijgen. In de Nota Mobiliteit zijn verschillende maatregelen met budgettaire effecten opgenomen; deze zijn noodzakelijk om deze nota financieel gedekt te krijgen.

Een eerste maatregel is Anders Betalen voor Mobiliteit conform het advies van het Platform Nouwen. Centraal staat: betalen voor het gebruik en niet voor het bezit, het verbeteren van de leefbaarheid, het beperken van de reistijd en daarmee het versterken van de economie. Het voorstel van wet Kilometerprijs is in november 2009 aan de Tweede Kamer gezonden. Inmiddels is het wetsvoorstel in de Tweede Kamer controversieel verklaard.

Een andere maatregel is tolheffing op wegenprojecten. Met de invoering van tol wordt beoogd aanvullende inkomsten te genereren om noodzakelijke uitbreidingen van wegen of kunstwerken (tunnels en bruggen) te bekostigen. Tolheffing biedt ook de mogelijkheid inkomsten te genereren waarmee projecten eerder kunnen worden gerealiseerd. Voor het mogelijk maken van tolheffing op bestaande wegen, is aanpassing van de Wet Bereikbaarheid en Mobiliteit noodzakelijk. De wet ligt ter behandeling voor in de Tweede Kamer.

Een laatste maatregel is het doelmatiger (en mogelijk meer innovatief) aanbesteden en toepassen van publiek private samenwerking (PPS). Met deze maatregelen wordt bovenal beoogd efficiencywinst te behalen door het gebruik van bepaalde contractvormen (zoals Design, Build, Finance and Maintain (DBFM)). Ook op andere terreinen waar private financiering voordelen heeft voor de prijs, kwaliteit of benodigde tijd wordt actief gezocht naar de mogelijkheden om PPS in te zetten en deze waar dat zinvol is te benutten. Indien van toepassing, is op de projectbladen informatie over de betrokkenheid van de markt opgenomen. Verder wordt ernaar gestreefd extra middelen te genereren en/of een hogere kwaliteit van een project te realiseren door gebiedsontwikkeling en de opbrengsten daarvan voor de financiering van nieuwe projecten te gebruiken. De nadruk ligt de komende jaren met name op het creëren van een andere manier van samenwerken tussen markt en overheid. Risicoverdeling neemt hierbij een belangrijke plaats in.

Inzet van de middelen

De beschikbare middelen worden ingezet voor rijksprojecten (aanleg, beheer en onderhoud), rijksprogramma's (bestaande uit diverse projecten met dezelfde doelstelling) en voor het verstrekken van (project)subsidies aan decentrale overheden en/of marktpartijen. Om een indruk te geven van de beschikbare rijksmiddelen is in tabel 1 een overzicht opgenomen van de relevante begrotingsreeksen van VROM, VenW, EZ, LNV en WWI. De cijfers zijn gebaseerd op de begroting 2011. Voor de begrotingsreeksen van LNV en VROM

(bufferzones) geldt dat daarin ook de middelen uit het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) zijn opgenomen. Voor VenW geldt dat de budgetten uit het Infrastructuurfonds zijn opgenomen (in het Aanvullend Beleidsakkoord is de planperiode verlengd tot en met 2028 (TK 31070, nr 24)). De voormalige Toppergelden van EZ zijn gedecentraliseerd naar het Provinciefonds ten behoeve van herstructurering bedrijventerreinen. Hierdoor zijn deze gelden niet langer opgenomen in tabel 1.

Doeluitkeringen

Zoals in het hoofdstuk Ontwikkeling MIRT is aangegeven, gaat dit MIRT Projectenboek niet in op projecten die door decentrale overheden worden gefinancierd uit specifieke gebundelde (doel) uitkeringen, zoals het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV), de Brede Doeluitkering Verkeer en Vervoer (BDU) en het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Alleen voor het ILG wordt op programmaniveau een nadere toelichting gegeven. De doeluitkeringen worden door het rijk beschikbaar gesteld, maar de decentrale overheden zijn verantwoordelijk voor de uitvoering en programmering van hun projecten. Deze projecten zijn echter niet minder belangrijk, ze hebben immers ook effect op het ruimtelijk fysieke domein. Hierom is in tabel 2 is een overzicht opgenomen van de drie doeluitkeringen. De cijfers zijn gebaseerd op de begroting 2011, met uitzondering van het ILG, welke zijn gebaseerd op de ILG Beschikking 2009. Tussen de tabellen 1 en 2 zit overlap voor wat betreft het ILG.

Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV)

Het ISV is een rijkssubsidie om de leefbaarheid en vitaliteit van steden en wijken te vergroten. Het budget kan ingezet worden voor fysieke investeringen in woningen, maatschappelijke voorzieningen, een gezond leefklimaat en de openbare ruimte. Dat gebeurt door onder meer herstructurering van wijken en het realiseren van nieuwbouw in bestaande wijken en in de uitleggebieden, onder andere door het creëren van 'schuifruimte' voor herstructurering. Voor een goede leefbaarheid is duurzame milieukwaliteit eveneens een belangrijke randvoorwaarde. Dat vereist gerichte fysieke investeringen in de stad om risico's voor de gezondheid door bodemverontreiniging, geluid en slechte luchtkwaliteit te minimaliseren. Kortom, stedelijke vernieuwing blijft noodzakelijk om wijken en steden aantrekkelijk en leefbaar te maken en te houden. Het budget wordt verstrekt aan provincies en 31 grote(re) steden (G-31). Het ISV kent perioden van 5 jaar. Voor ISV II (2005-2009) is jaarlijks gemiddeld € 320 miljoen beschikbaar en voor ISV III (2010-2015) € 233 miljoen. Het budget voor ISV 2011-2014 is gedecentraliseerd naar het Provinciefonds en Gemeentefonds. Hierdoor zijn deze budgetten niet langer opgenomen op de rijksbegroting en dus niet meer zichtbaar in tabel 2. Het bedrag van 2010 zal bij Najaarsnota 2010 worden overgeboekt naar deze zelfde fondsen.

Artikel	Omschrijving	2010	2011	2012	2013	2014	2015
VROM (XI)							
2	FES BIRK	82.036	17.730	500	-	-	-
2	FES Nieuwe Sleutelprojecten	190.635	-	-	-	-	-
2	Nota Ruimtebudget	115.029	20.000	29.400	8.500	-	-
2	Budget motie Van Heugten	20.000	10.000	-	-	-	-
2	Bufferzones (via ILG)	3.581	3.661	4.063	6.469	6.469	6.469
2	Waddenfondsen	4.497	33.878	33.878	37.624	39.290	40.999
10	Saneren van verontreinigde bodems	41.049	31.508	44.656	52.579	51.990	177.173
10	Verminderen van geluidshinder	20.642	26.970	27.036	27.080	27.080	27.080
VenW/IF (XII, A)							
11.02	Hoofdwatersystemen: Beheer en onderhoud	290.152	249.082	246.398	245.592	245.652	245.711
11.03	Hoofdwatersystemen: Aanleg	709.036	658.314	605.991	436.911	476.439	375.232
11.05	Hoofdwatersystemen: Verkenningen en planstudies	16.901	13.357	42.745	37.382	108.462	119.111
12.02	Hoofdwegennet: Beheer en onderhoud	1.012.740	1.023.854	970.519	960.634	931.902	831.392
12.03	Hoofdwegennet: Aanleg en planstudies na tracébesluit	1.728.817	1.743.617	1.246.118	869.889	601.074	239.817
12.04	Hoofdwegennet: Geïntegreerde contractvormen/PPS	185.147	190.564	166.486	249.969	220.307	124.026
12.05	Hoofdwegennet: Verkenningen en planstudies voor tracébesluit	7.513	23.739	458.472	934.310	1.974.175	1.177.211
13.02	Spoorwegen: Onderhoud en vervanging	1.712.257	1.497.363	1.229.270	1.191.418	1.292.174	1.487.035
13.03	Spoorwegen: Aanleg	747.593	748.762	705.561	610.310	533.916	434.009
13.04	Spoorwegen: Geïntegreerde contractvormen/PPS	143.464	140.179	141.489	142.776	144.040	145.099
13.05	Spoorwegen: Verkenningen en planstudies	53.044	49.374	154.874	360.204	417.916	483.123
14.01	Grote regionale/lokale projecten	260.672	161.526	203.027	306.795	114.980	50.118
14.02	Regionale Mobiliteitsfondsen	51.040	25.105	41.062	30.089	12.679	-
14.03	Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn: rijksbijdrage	63.719	44.724	154.958	149.760	180.941	179.904
15.02	Hoofdvraagennet: Beheer en onderhoud	560.537	488.579	377.227	376.424	376.760	368.991
15.03	Hoofdvraagennet: Aanleg en planstudies na tracébesluit	278.257	344.707	399.104	275.517	154.268	162.243
15.05	Hoofdvraagennet: Verkenningen en planstudies voor tracébesluit	14.559	20.083	47.274	63.720	62.009	175.000
16.01	Project Mainportontwikkeling Rotterdam	17.843	443.318	416.491	48.807	18.012	5.193
16.02	Ruimte voor de Rivier	126.544	172.831	172.706	392.082	399.111	427.166
16.03	Maaswerken	55.812	42.456	37.908	42.243	32.980	32.554
17.02	Betuweroute	46.674	-	-	-	-	-
17.03	HSL-Zuid	83.362	-	-	-	-	-
18.03	Intermodaal vervoer	7.645	6.377	-	1.776	-	-
EZ (XIII)							
3	Herstructurering bedrijventerreinen	300	300	300	300	13.342	25.219
FES	Herstructurering bedrijventerreinen	32.626	23.331	-	-	-	-
FES	Ruimtelijk Economisch Beleid	-	-	27.984	84.989	84.989	84.989
FES	Sterke regio's	42.155	67.825	64.925	2.920	1.520	-
LNV (XIV)							
22.11	Ruimte voor grondgebonden landbouw	20.428	26.208	26.879	25.619	23.034	23.034
22.12	Ruimte niet grondgebonden landbouw	49.273	15.400	7.300	3.300	7.337	37
23.11	Verwerven EHS	44.926	138.024	75.876	87.990	87.228	88.433
23.12	Inrichten EHS	122.343	120.709	128.931	132.822	114.771	114.771
23.13	Beheren EHS	186.706	164.393	164.775	164.464	160.905	160.905
23.14	Beheer natuur buiten EHS en beschermen internationale biodiversiteit	79.508	69.996	58.700	58.148	57.118	57.118
24.11	Nationale landschappen	20.228	19.837	21.490	22.414	22.091	22.091
24.13	Groen en de stad	39.489	195.452	67.676	62.543	12.014	12.014
24.14	Recreatie	38.918	36.732	36.007	35.153	34.899	34.899
27.11	Reconstructie zandgebieden	55.511	64.864	58.489	72.645	71.704	30.604
WWI (XVIII)							
1	Besluit Locatiegebonden Subsidies (BLS)	69.804	-	-	-	-	93.000
TOTAAL RIJKSINVESTINGEN		9.453.012	9.174.729	8.696.545	8.612.167	9.113.578	8.061.770

Tabel 1: Financieel overzicht beschikbare rijksmiddelen (x € 1.000)

Brede Doeluitkering verkeer en vervoer (BDU)

De BDU is zowel bedoeld voor de (mede)financiering van de exploitatie van het regionale OV als voor regionale investeringen in infrastructuur, duurzaam veilig en mobiliteitsmanagement. Met de BDU wordt een belangrijke verbetering beoogd in de realisering van het verkeer- en vervoerbeleid op regionaal niveau, in samenhang met dat op landelijk niveau. Belangrijk is, dat de geldstromen die vanuit het rijk naar de decentrale overheden gaan voor de uitvoering van specifieke onderdelen van het verkeer- en vervoerbeleid, gebundeld en ontschot zijn. De decentrale overheden wordt zo de ruimte geboden om op decentraal niveau maatwerkoplossingen te realiseren en prioriteiten te stellen voor verkeer- en vervoervraagstukken (in tijd en uitgavencategorieën). De BDU bedraagt in totaal circa € 2 miljard per jaar.

Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG)

De rijksdoelen, die betrekking hebben op de vitaliteit van het platteland, zijn neergelegd in de Agenda Vitaal Platteland. De concrete uitwerking van deze doelen voor de thema's natuur, landbouw, recreatie, landschap, water, bodem, reconstructie en sociaal economische vitaliteit zijn vastgelegd in (de update van) het Meerjarenprogramma Vitaal Platteland 2007-2013 (MJP2). Hierin zijn per operationeel doel de concreet te verrichten prestaties en de daarvoor beschikbare middelen opgenomen. Over die prestaties en middelen zijn afspraken gemaakt met provincies. Zij zijn verantwoordelijk voor de realisatie van de rijksdoelen. Aan het eind van de periode wordt verantwoording afgelegd aan het rijk. De rijksbijdrage (ingebracht in het ILG) bedraagt € 3,5 miljard voor de periode 2007-2013. Dit wordt verhoogd met bijdragen van de Europese Unie, provincies en derden. In 2010 vindt er een tussenevaluatie plaats, de zogenaamde midterm review. Daarbij wordt enerzijds beoordeeld of de realisatie van de genoemde doelen op schema ligt en anderzijds of via het ILG voldoende synergie tussen instrumenten en middelen kan worden gegenereerd.

Artikel	Omschrijving	2010	2011	2012	2013	2014	2015
VenW (XII)							
39	Brede Doeluitkering verkeer en vervoer (BDU)	2.236.449	2.004.187	1.956.155	1.902.549	1.902.795	1.935.595
LNV (XIV)							
divers	Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG)	446.560	693.341	501.998	480.795	-	-
WWI (XVIII)							
1	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV)	303.134	-	-	-	-	136.511
TOTAAL RIJKSINVESTERINGEN		2.986.143	2.697.528	2.458.153	2.383.344	1.902.795	2.072.106

Tabel 2: Financieel overzicht doeluitkeringen (x € 1.000)